

Atvinnuvegaráðuneytið
Skúlagötu 4
101 Reykjavík

Efni : Umsögn Iceland Offshore Salmon ehf. vegna áforma um frumvarp til laga um hafeldi

Undirritaður fyrir hönd Iceland Offshore Salmon ehf., kt. 620922-0800, vísar til áforma um frumvarp til laga um hafeldi sem lagt var fram til kynningar í samráðsgátt stjórnvalda af hálfu atvinnuvegaráðherra, þann 8. september .2026 (hér eftir „áfomin“).

Undirritaður vill undirstrika mikilvægi hafeldis í framtíðarþróun lagareldis á Íslandi. Hafeldi felur í sér tækifæri til aukinnar verðmætasköpunar með ábyrgri nýtingu sjávarauðlindar Íslands og tækifæri til eflingar íslensks atvinnulífs.

Taka má undir með yfirvöldum að skýr lagarammi fyrir þessa tegund fiskeldis er nauðsynlegur svo framþróun greinarinnar geti átt sér stað. Undirritaður fagnar því að sett verði sérlög um hafeldi við Íslandi. Ljós er að lagaumgjörð fyrir hefðbundið sjókvíaeldi hentar ekki sem lagarammi fyrir uppbyggingu hafeldis vegna sérstöðu slíks eldis. Í þessu sambandi er rétt að benda á í fyrsta lagi að uppbygging og framþróun hafeldis er tiltölulega skammt á veg komin í heiminum og oft enn á tilraunastigi. Í öðru lagi má nefna að ráðast þarf í umfangsmiklar og kostnaðarsamar rannsóknir til að komast að því hvort og hvar hafeldi sé vænlegt í íslenski lögsögu. Undirritaður er því sammála markmiði ráðherra með væntanlegu frumvarpi um hafeldi að sníða ramma um rannsóknir og leyfisveitingaferli vegna hafeldis. Taka verður undir með ráðherra að miklu máli skiptir að fyrirsjáanleiki og skýr löggjöf sé fyrir hendi til að styðja við fyrstu skref greinarinnar. Auk nauðsynlegra rannsókna á aðstæðum í hafinu og á hafi úti þarf fiskeldi á hafi úti að kljást við aðrar áskoranir, en fiskeldi innan fjarða. Búnaðurinn og fiskurinn verða að þola erfiðari veðurskilyrði í formi meiri öldugangs, strauma og vinds. Lengri fjarlægðir til lands krefjast nýrra lausna fyrir sjóflutninga, neyðarviðbúnað, ábyrga umgengni við hafið og öryggis starfsfólks, sem þarf að gæta vel að árið um kring. Í þriðja lagi er það sérstaða hafeldis að í hafeldi felst mikil fjárhagsleg áhætta fyrir rekstraraðila og fjárfesta. Frumkvöðlar sem vilja stunda hafeldi þurfa að leggja út í miklar fjárfestingar áður en starfsemin getur hafist Stofnkostnaður er mjög hár samanborið við hefðbundið sjókvíaeldi, þar sem sérhæfður eldisbúnaður er dýr samanborið við hefðbundin eldisbúnað inn á fjörðum. Fyrirsjáanleiki tengdur tæknilegum kröfum sem gerðar eru til hafeldis er þannig grundvallarforsenda fyrir þá aðila sem hafa áhuga á að fjárfesta í hafeldi.

Undirritaður telur þau frumvörp um lagareld sem lögð voru fram annars vegar á 154. löggjafarþing (2023–2024) og hins vegar á 157. löggjafarþing 2025–2026. og fjölluðu meðal annars um lagareldi byggja um of á úthlutunarreglum fyrir hefðbundið sjókvíaeldi þegar slíkar reglur eiga ekki alls kostar við um hafeldi. Sníða þarf þessa agnúa af við gerð fyrirhugaðra sérlaga um hafeldi. Þetta á sérstaklega við um ákvæði framangreindra frumvarpa um útboð sem úthlutunarreglu á lífmassa vegna hafeldis. Undirritaður telur að fyrirsjáanleiki við uppbyggingu hafeldis sé grundvallaratriði og því þurfi að víkja frá hugmyndum um útboðsskyldu lífmassa þegar um hafeldi er að ræða. Þess í stað eigi að byggja á forgangi þess aðila sem fjármagnar, framkvæmir og lýkur grunnrannsóknum þegar kemur að úthlutun eldissvæða til hafeldis.

Fyrirsjáanleiki og forgangur til nýtingar

Ljóst er samkvæmt framansögð að fyrirsjáanleiki tengdur leyfisveitingum tilhanda þeim sem fjárfesta í hafeldi er grundvallaratriði fyrir framþróun hafeldis. Úthlutun rannsóknasvæða og síðan nýting þessara svæða þarf því að lúta skýrum lagareglum sem tryggja að frumkvöðlar sem hefja rannsóknir hafsvæða og tilraunir með eldisbúnað á þessum svæðum njóti góðs af slíkri fjárfestingu. Tryggja þarf að nýting úthlutaðs rannsóknasvæðis til eldis byggi á forgangi þess aðila sem framkvæmir og lýkur grunnrannsókn á því hafsvæði. Sá aðili sem þannig hefur lokið grunnrannsóknum á tilteknu hafsvæði fær þannig forgang umfram aðra til að nýta umrætt rannsóknasvæði til hafeldis í ákveðinn tíma. Til að gæta jafnræðis

áhugasamra frumkvöðla mætti auglýsa eftir umsóknum um samstarf við Hafrannsóknastofnun um grunnrannsóknir áður en gengið til samninga um grunnrannsóknir. Með þessari aðferð ætti að vera tryggt að áhugasamir framkvæmdaraðilar geti lýst áhuga sínum á tilteknu rannsóknarsvæði og tekið þátt í fyrirhugaðri úthlutun slíkra svæða. Með þessari aðferð yrði umsækjendum ekki mismunað og jafnræðis gætt. Slík auglýsing myndi einnig varpa ljósi á raunverulegan fjölda áhugasamra hæfra rannsóknaraðila.

Lífmassa ekki úthlutað með útboði

Fróðlegt er að skoða og bera saman lagaákvæði um samspil rannsókna og nýtingar í núgildandi löggjöf um auðlindir í hafinu annars vegar og ákvæði í eldri frumvörpum til laga um lagareldi hins vegar. Þannig er Umhverfis- og orkustofnun, samkvæmt lögum nr. 73/1990 um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins, heimilt að veita leyfishafa fyrirheit um forgang að nýtingarleyfi sem nauðsynlegt er til að taka eða nýta efni af hafsbotni eða úr honum allt að tvö ár eftir að gildistíma leyfis til leitar er lokið og þannig tryggja að öðrum aðila verði ekki veitt leyfi til leitar á þeim tíma. Gildistími leyfis til hagnýtingar getur verið allt að 30 árum. Úthlutun byggir ekki á útboði þar sem umsækjendur greiða hæsta tilboðsfjárhæðina fyrir vinnslusvæðið heldur einungis gjald skv. gjaldskrá. Í lögum nr. 13/2001, um leit, rannsóknir og vinnslu kolvetnis, sem sett voru vegna olíuleitar á íslenska landgrunninu er gert ráð fyrir að Umhverfis- og orkustofnun veiti leyfi til leitar, rannsókna og vinnslu. Hafa rannsóknar- og vinnsluleyfishafar forgang skv. lögnum að vinnslu kolvetnis í allt að 30 ár hafi þeir uppfyllt skilyrði laganna. Þar er ekki um útboðsskyldu að ræða en að jafnaði skal auglýsa eftir umsækjendum áður en leyfi til rannsókna og vinnslu á kolvetni er veitt. Leyfishafi skal árlega greiða til ríkissjóðs gjald fyrir afnot af rannsóknarsvæði. Samkvæmt þessu er verulegt ósamræmi úthlutunarreglna milli framkominna frumvarpa um lagareldi sem einnig áttu að gilda um hafeldi og gildandi laga um auðlindanýtingu í hafi og á hafsbotni. Tillögur undirritaðs byggja að meginstefnu á því fyrirkomulagi sem er í gildi í lögum um auðlindir hafsins í íslenskri lögsögu enda eðlilegt að jafnræðis gæti í þessu tilliti.

Íþyngjandi regluverk – Gjaldtaka - Hvatar

Þar sem þróun hafeldis er tiltölulega skammt á veg komin í samanburði við sjókvíældi og landeldi, þarf hafeldi ákveðið svigrúm. Þannig þarf að gæta vel að þeim skrefum sem tekin eru af yfirvöldum og ætlað er að styðja við uppbyggingu hafeldis. Auðvitað er mikilvægt að uppbygging hafeldis verði í sem mestri sátt við bæði samfélag og umhverfi. Hins vegar þarf að gæta að íþyngjandi regluverki og jafnvel óraunhæfum kröfum stjórnvalda og að gjaldtaka hamli ekki um of vaxtarmöguleika þessarar greinar fiskeldis. Vegna þess hve uppbygging hafeldis er kostnaðar- og áhættusöm ættu yfirvöld að huga að hvötum til fjárfestinga í nýsköpun í þessari tegund fiskeldis og gæta að skilvirku regluverki og starfsumhverfi hafeldis.

Virðingarfyllt
F.h. Iceland Offshore Salmon ehf.

Kjartan Ólafsson, framkvæmdastjóri